

BEWIJS DAT JE EEN MENS BENT

Bewijs dat je een mens bent

Rino
Feys

B&L

أنت
أنك
إنسان

*'Everything is possible.
The impossible just takes longer.'*

Dan Brown

Proloog

Over enkele dagen is 2024 alweer halverwege. Het manuscript van *Wat duurt wachten lang* wordt geredigeerd en zal in september verschijnen. Daarin schrijf ik voor het eerst over mijn Palestijnse medewerker Ahmed, over zijn vrouw Laila – alle namen zijn opnieuw veranderd – en hun strijd om herenigd te worden.

Ahmed start begin 2022 in de kringloopwinkel. Hij dient een aanvraag tot gezinshereniging in zodat Laila naar België kan komen. Na negen maanden wachten – de gebruikelijke duur van de procedure – wordt de aanvraag geweigerd. Een fout in een datum op het huwelijksdocument.

Er kan beroep aangetekend worden, mits het juiste document wordt voorgelegd. Maar niets is vanzelfsprekend in Gaza. De termijn van dertig dagen blijkt te kort.

In maart 2023 starten ze een tweede procedure. Op 7 oktober breekt de oorlog uit. Eind oktober rondt Ahmed zijn traject in de kringloopwinkel af.

Ook de tweede aanvraag wordt geweigerd. Dit keer omdat niet aan de voorwaarden is voldaan: bij een nieuwe aanvraag moet de referentiepersoon vast werk

hebben en voldoende verdienen om zijn partner te onderhouden.

Ahmed en Laila trouwden in 2014. Sinds 2016 – toen Ahmed moest vluchten na een conflict met plaatselijke Hamasleiders – leven ze gescheiden. Ze proberen al jaren opnieuw samen te zijn. Een strijd zonder einde.

Tenminste, dat dacht ik.

Ik kon toen niet vermoeden dat hun verhaal nog donkerder en ingewikkelder zou worden.

1.

In Gaza is de situatie ondertussen alleen maar schrijnender geworden. Begin deze maand nog werd een door de Verenigde Naties beheerde school in het Nuseiratvluchtelingenkamp getroffen door een Israëlische luchtaanval. Daarbij werden er tientallen Palestijnen gedood, waaronder veertien kinderen. Maar elke dag komen er mensen om het leven.

Ahmed is naar Caïro afgereisd om enkele weken bij zijn vrouw door te brengen. Van Rosa, een gepensioneerde weduwe die Ahmed bij de voedselbank leerde kennen en die zich over hem ontfermt, verneem ik dat hij langzaam gek wordt in de wetenschap dat Laila ginds niet de zorg en bijstand krijgt die ze nodig heeft, alle hoop verliest en zichzelf iets aan kan doen.

‘Het is zover gekomen dat hij nergens meer voor terugdeinst en alles wil proberen om haar naar hier te brengen. En omdat hij de afgelopen jaren ondervonden heeft dat hij van geen enkele instantie hulp moet verwachten, heeft hij besloten om het dan maar zelf te doen.’

Zijn schoonbroer, de broer van Laila, heeft blijkbaar een manier gevonden om aan een visum te komen. Illegaal natuurlijk.

Rosa is net als ik allesbehalve gelukkig met de wending die de situatie van Ahmed en Laila neemt. Maar we denken er hetzelfde over: voor ons is het gemakkelijk praten

– we kunnen ons niet eens voorstellen hoe het moet zijn om in hun schoenen staan.

Op zondagmorgen krijg ik een videocall van Ahmed vanuit Caïro.

‘Chef Rino! Hoe is het?’

‘Goed. En daar bij jullie?’

‘Hier blijft alles heel moeilijk. De gezondheid van Laila heeft zwaar te lijden gehad onder wat ze in Gaza allemaal heeft meegemaakt. Ze is depressief en de hele tijd angstig. Daarnaast lijdt ze aan chronische pijn en kan ze niet slapen. Ze is bij momenten zelfs bang van mij.’

Hij gaat rechtop zitten en buigt een beetje naar voren, alsof hij me deelgenoot wil maken aan een geheim. Hij begint opnieuw te praten, iets zachter nu.

‘Maar misschien hebben we een oplossing gevonden: mijn schoonbroer heeft een Schengenvisum voor mijn vrouw geregeld. Daarmee zou ze binnen een maand naar Milaan kunnen reizen. Om daar zogenaamd een conferentie over vrouwenrechten te bezoeken. Een kennis uit Brussel zou haar dan ophalen en naar België brengen. Dankzij de juiste connecties kon mijn schoonbroer het visum gewoon online bestellen. Prijs: 4.500 euro. En dat is enkel voor het visum, het vliegticket komt daar nog eens bovenop. Veel geld, maar als Laila daardoor naar België kan reizen, is het goed besteed.

Jammer genoeg is er nu twijfel ontstaan of het visum wel veilig is. De ene zegt ja, maar de andere zegt nee. Mijn schoonbroer heeft een vriend die op de luchthaven werkt en die van daaruit onderzoekt wat de mogelijkheden zijn.

Die vriend zegt: “Rustig, maak je niet zoveel zorgen.” Maar hoe kunnen we rustig blijven? Er is geen tijd, Laila is ziek, we moeten iets doen.’

‘Waarom denk je dat het visum niet veilig is?’ vraag ik. Hij schudt het hoofd en denkt na.

‘Het nummer dat op het visum staat, kan mogelijk verkeerd zijn. Mijn schoonbroer valt niets te verwijten, hij heeft zijn best gedaan en alles goed ingevuld. Maar een dag later ontvingen we het visum al uit Turkije. Dat zat ons meteen niet helemaal lekker. Het is niet dat we problemen willen maken, want wij zouden graag geloven dat alles oké is. Maar wat als het visum niet goed is? Dan zit Laila meteen in nog veel grotere problemen.’

‘En je kunt het nummer niet vooraf controleren?’

‘De ambassade in Turkije kan het nummer checken,’ zegt hij.

‘En kun je de ambassade opbellen en vragen om het nummer te controleren?’

‘Misschien, ja, ik heb er ook al aan gedacht, maar mijn schoonbroer raadt het af. Hij denkt dat de mensen van de ambassade het misschien verdacht zouden vinden. Hij zegt dat als je zoiets vraagt, het zou kunnen dat er belletjes gaan rinkelen.’

‘Toch zul je er op de een of andere manier achter moeten zien te komen,’ zeg ik. ‘Misschien kun je bellen onder het voorwendsel dat je vrouw erg ziek is en je daarom zeker wilt zijn dat alles goed geregeld is zodat er onderweg geen problemen opduiken. Dat je daarom vooraf nog eens alles controleert.’

‘Wanneer het visum niet goed is, kan zij niet doorreizen, maar mag ze wel dertig dagen in Turkije blijven. Misschien moet ik het toch proberen.’ Hij knikt, kijkt me vreemd genoeg recht aan vanaf dat scherm en zegt dan vastberaden, als om ons beiden moed in te spreken: ‘Het komt goed, chef!’

Daarna verneem ik enkele weken niets van Ahmed. Geen nieuws is goed nieuws, maak ik mezelf wijs. Net wanneer ik besluit om zelf contact op te nemen, komt er een berichtje: ‘We stonden klaar om te vertrekken toen we het nieuws kregen dat het visum niet goed is.’

Ik stel me voor hoe Laila op de rand van het bed zit, haar jas aan, een reistas met het allernoodzakelijkste aan haar voeten.

Ahmed staat bij het raam, handen in zijn zakken, roerloos. De documenten liggen op tafel; het paspoort, het visum, de vluchtgegevens. Alles wat haar daar had moeten weghalen.

Het voelt alsof de tijd nu helemaal stilgevallen is. De lucht voelt zwaar en dik, valt bijna niet in te ademen. De hotelkamer lijkt nog kleiner geworden, alsof de muren naar elkaar toe kruipen. Buiten weerklinkt het gedempte geraas van de stad: getoeter, stemmen, het leven dat verdergaat.

Daarnet nog waren ze gehaast, op van de zenuwen. Steeds opnieuw controleerden ze hun spullen, om na

te gaan of ze niets vergeten waren. Maar nu beweegt er niets meer.

Hij loopt naar het bed, ontwijkt haar blik en gaat zitten, een eind van haar vandaan, terwijl hij zijn gezicht in zijn handen verbergt. Laila die overeind komt, het duurt eindeloos. Dan trekt ze haar jas opnieuw uit, ongehaast. Alsof het vanzelfsprekend is dat ze nergens heen gaat. Buiten trekt de dag zich niets van hen aan.

Op de gang loopt iemand voorbij. Een deur gaat open en weer dicht. Gedempte stemmen die door de muren dringen.

Het zonlicht van de namiddag dat traag op de muren verschuift.

2.

Rosa belt me op.

‘Wanneer houdt de ellende nu eens op voor die mensen? Ik lig er ’s nachts wakker van. Je vraagt je af waar ze de kracht halen om verder te leven. Altijd weer het deksel op je neus krijgen, ik kan er niet meer tegen, en ik ben dan nog slechts een toeschouwer, wat moet dat dan niet voor hen zijn...’ Rosa vermeldt er nooit bij dat zij altijd klaarstaat om hem op te vangen, dat hij kind aan huis is bij haar. Een gepensioneerd vrouw die zelf ook al een en ander achter de kiezen heeft, maar met een gouden hart. Ik weet dat ze niet anders kan omdat ze zo’n soort mens is, maar de voortdurende problemen en stress zijn niet goed voor haar gezondheid. Soms is ze bleek van ellende door haar betrokkenheid. Ik wijs haar erop dat ze voor zichzelf moet zorgen.

‘Geen nood,’ zegt ze, ‘dat doe ik, wees gerust. Als het me te veel wordt, neem ik een dag verlof.’

Dat is haar superkracht, besef ik, die humor van haar. Met een dag verlof bedoelt ze dat Ahmed haar een dag moet ontzien, haar eens moet laten rusten en niet langskomen, tenzij er een noodgeval is natuurlijk.

De zomer breekt aan, de kringlooptuin ontluikt. Het is echter een heel ander verhaal dan vorig jaar. Toen was Fawaz er nog, onze tuinier. Hij was ooit boer in Syrië en maakte er een erezaak van om onze tuin in een

groentetuin te veranderen. Boontjes, tomaten, aardappelen – voor en na het werk liep hij in ons tuintje rond, met een sigarettenpeuk in zijn mond, draadjes spannen, spitten, plantjes uitzetten, water geven, rakelen. Maar zijn traject zit erop en dit jaar moeten we het zonder hem stellen. De oorspronkelijke planten – wetteloos en vogelvrij – beginnen alles weer in te nemen.

Gelukkig hebben we nog een boer in onze rangen, een jonge man uit Eritrea die een groot deel van zijn jeugd in de gevangenis heeft doorgebracht. Zijn haardos groeit opstandig naar boven. Hij heeft zich tot tomaten beperkt – vier verschillende variëteiten weliswaar: vleestomaten, coeur de boeuf, gele en zwarte exemplaren.

Rosa wacht aan de kassa, vraagt of ik eventjes tijd heb. Ik spreek met de collega’s af dat ik nu mijn pauze neem en loop met haar mee naar onze kringloopkeuken, waar er verse koffie wacht. Blijkbaar heeft Ahmed opnieuw een plan klaar om Laila naar hier te krijgen. Via via is hij erin geslaagd een paspoort voor Laila te laten maken door iemand die hij bij aankomst in België heeft leren kennen. ‘Hij is vol vertrouwen, maar ik ben er niet gerust in,’ zegt Rosa. ‘Zulke risico’s, ik zou niet durven.’ We zitten in stilte voor elkaar. ‘Ik mocht het niet tegen je zeggen, hij is bang van wat jij ervan zou vinden. Hij vreest dat je niet akkoord zou gaan, en je mening is belangrijk voor hem.’ ‘Ik ga helemaal niet akkoord,’ zeg ik, ‘maar wie zijn wij om ook maar iets te vinden? Want wat kan hij anders? Hij staat met zijn rug tegen de muur. Zijn vrouw is een oorlogsslachtoffer met een posttraumatische stressstoornis en ze staat er ginds helemaal alleen voor. Er is

niemand met echte invloed die iets voor hen doet. Het is alleen maar normaal dat je je geliefde probeert te helpen in zo'n situatie, en dat is wat hij doet.' Ik zeg gewoon wat we allebei denken.

'Ik hoop alleen maar dat hun problemen hierdoor niet erger worden,' mompelt Rosa hoofdschuddend.

Enkele dagen later belt Ahmed me op, Rosa heeft hem laten weten dat ik op de hoogte ben.

Ik zie hem opnieuw zitten aan de andere kant van het scherm. Zoals gewoonlijk is hij heel attent en vraagt hoe het met me is, maar ik merk dat hij op zijn hoede is.

'Ik weet van Rosa dat je aan een paspoort voor Laila probeert te komen,' zeg ik, 'en ik denk dat je daarmee een groot risico neemt. Het lijkt me heel gevaarlijk voor Laila, waardoor ik er geen goed oog in heb. Maar ik ben er nog meer tegen dat je zieke vrouw ginds in dat hotel opgesloten zit en daar moet blijven wachten, om uiteindelijk misschien naar hier te mogen reizen. Dus naar mij moet je niet luisteren, ik weet er toch niets van.'

'Mijn chef, jouw mening is belangrijk voor ons. Jij moet zeggen wat je denkt.'

'Je moet doen wat jij het beste acht,' zeg ik. 'Ik weet dat wat je doet heel gevaarlijk is en dat je risico's neemt. En ik begrijp dat je gehaast bent, maar wees voorzichtig.'

'Maar natuurlijk, Rino. Wat denk je? Dat ik het leven van mijn vrouw en ik samen, waar we beiden al zolang naar verlangen, dat ik dat leven zomaar op het spel ga zetten? Natuurlijk zal ik voorzichtig zijn. Maar we kunnen ook niet alles voorzien. Ik weet dat het gevaarlijk is en we zijn doodsbang, maar dit is geen leven. Zo wil ik

niet verder. Zonder mijn vrouw heeft niets zin. Ik wil haar niet verliezen en ze heeft hulp nodig, elke dag ginds is een dag te veel voor haar. En als het dan toch misgaat, hebben we het ten minste geprobeerd.'

Als we de oproep beëindigd hebben, voel ik hoe moe ik ben. Uitgeput. Het overvalt me wel vaker de laatste tijd. Ik heb ook nooit meer het gevoel dat ik uitgeslapen ben. Altijd moet ik mezelf overeind sleuren, oppeppen, moed inspreken. Ik kan me niets fijners voorstellen dan te mogen slapen.

3.

Tijdens de eerste week van augustus, als ik op een ochtend mijn inbox check, zie ik dat Laila me via Messenger een hele reeks berichten heeft gestuurd, boodschappen en foto's, allemaal vlak na elkaar gepost. Ik weet ogenblikkelijk dat dit niet veel goeds voorspelt en met een bang hart scrol ik door de berichten. Op de foto's is een verlaten wachtruimte op een luchthaven te zien, uit het bijschrift leid ik af dat het de nationale luchthaven van Ethiopië betreft, in Addis Abeba. Op één ervan zie ik Ahmed zitten, zijdelings op een bank, een arm omhoog voor zijn gezicht, de palm van zijn hand ligt op zijn hoofd. De berichten werden om halfdrie 's nachts verstuurd. Ik kan ook wel zonder de bijbehorende teksten te lezen, zien dat het helemaal verkeerd gelopen is.

Iedere zin is een stomp in mijn maag: '...de politie heeft onze paspoorten in beslag genomen...'; '...morgen worden Ahmed en ik naar Gaza gedeporteerd...'; '...hopelijk kunt u zorgen dat dit verhaal de immigratiedienst bereikt en houden ze er daar rekening mee dat mijn man zijn leven opoffert om mij te redden...'; 'Alsjeblieft meneer Rino, doe iets om ons uit deze ramp te redden!'

Rosa heeft de berichten ook ontvangen en via WhatsApp naar me doorgestuurd. Eronder schrijft ze: 'Rino, ik kreeg dit verschrikkelijke nieuws...'

'Een totale ramp,' stuur ik terug.

'Ja,' reageert ze, 'ik weet het ook niet meer, zal hij nog kunnen terugkomen naar België?'

We spreken af dat ze tegen openingstijd in de winkel langskomt. Twee uur later zitten we tegenover elkaar. Ze ziet er bleek en overstuur uit.

'Ik heb niet geslapen,' zegt ze. 'Gisteravond kreeg ik een berichtje van Ahmed dat ze onderweg waren, en ik was meteen ongerust. Maar wat er nu gebeurd is... Ik mag er niet aan denken hoe ze daar nu zitten. Hoe gaat dat aflopen?'

Een tijdje zitten we besluiteloos naar elkaar te kijken. Ten slotte zijn we het erover eens dat we van hieruit op dit moment toch niets kunnen doen en we enkel kunnen hopen dat het allemaal zo'n vaart niet zal lopen. Dat we nu rustig moeten blijven, afwachten, kijken wat er gebeurt en nagaan wat de volgende stappen zijn. En aangezien ze in de handen van de autoriteiten zijn, moeten we ervan uitgaan dat ze correct behandeld worden. Daarna zitten we elk terug in gedachten verzonken te zwijgen, en ik vermoed dat Rosa zich, net als ik, afvraagt of we Ahmed ooit nog terug zullen zien.

Ze is nog niet helemaal vertrokken of ik krijg telefoon van Ahmed. Ik ben blij verrast om hem te horen, maar eerst moet hij zijn frustratie kwijt – vooral diegene die hem het paspoort bezorgde, moet het ontgelden. De man vergezelde hen, maar toen het misging, kon hij gewoon verder reizen en hebben ze hem niet meer teruggezien. Ahmed begrijpt niet hoe hij zich zo in die man heeft kunnen vergissen. Het waardeloze paspoort blijkt bovendien

12.000 euro te hebben gekost, een bedrag dat hij ook moet terugbetalen aan diegenen die hem dat geld hebben geleend.

Daarna blijkt dat er ook goed nieuws is, Laila en hij hebben alles verzameld wat ze aan geld bij zich hadden, samen een kleine honderd euro, en 's morgens aan de politieman gegeven, 'uit dankbaarheid voor zijn kalmte en vriendelijkheid'. De man stak het geld weg en stelde toen voor dat Laila op de eerste vlucht terug naar Caïro zou worden gezet en Ahmed terug naar België kon reizen.

'Mijn vrouw, zij is ten einde raad, ze kan niet meer. Wat moet ik doen? Wat kan ik nu nog doen?'

Ik zeg hem dat ik de laatste weken opnieuw veel nagedacht heb over hun situatie. Dat het verschrikkelijk is dat ze nergens op hulp kunnen rekenen, waardoor ze uiteindelijk zover zijn gegaan dat ze geprobeerd hebben om aan een vals visum en daarna aan een vals paspoort te komen. Het is allemaal heel begrijpelijk vanuit menselijk oogpunt, maar de problemen worden er niet minder om, integendeel, en nu wil ik met hen beiden afspreken dat dergelijke pogingen gestaakt worden. Daarnaast beloof ik dat ik nog eens alles uit de kast haal om hun zaak in de openbaarheid te brengen. Over een kleine twee maanden komt het boek uit – *Wat duurt wachten lang* – waarin hun uitzichtloze situatie uit de doeken wordt gedaan, en ik hoop, reken erop, dat het iets in beweging brengt. Daarnaast ga ik nu nog een tandje bijsteken. Ik weet nog niet precies hoe en wat, maar als hij terug in België is, gaan we samenzitten om een nieuwe strategie

uit te werken. Ik vergaloppeer me een beetje en beloof dat ik daarna een offensief met woorden start, en niet zal rusten voor ik weerklank krijg. Maar nu moeten ze eerst in veiligheid zien te komen.

'Dank je, chef. Maar ik weet niet wat ik nog kan zeggen tegen Laila. Ze is doodop, ze kan niet meer.'

'Echt, ik begrijp het, Ahmed, en ik zou niet graag in je schoenen staan. Maar het kan niet anders, je moet haar moed inspreken. Erop wijzen dat deze situatie op een ramp had kunnen uitdraaien, en dat jullie veel geluk hebben gehad. En misschien is dit de laatste keer dat je pech hebt gehad en heb je nu het punt bereikt waarop de situatie in jullie voordeel kantelt. Misschien staat het geluk voortaan aan jullie kant. Ik weet dat ik gemakkelijk praten heb, maar je moet Laila zeggen dat wij van onze kant eveneens ons uiterste best zullen doen, en dat ze de hoop niet mag verliezen. Ik zal haar ook nog een berichtje sturen.'

4.

Laila,

Het is verschrikkelijk wat jullie nu weer overkomen is. Maar ik had vanmorgen Ahmed aan de lijn en het lijkt erop dat de schade beperkt kan worden. Het belangrijkste is dat jullie nu zo snel mogelijk weg zien te komen uit die benarde situatie en weer in veiligheid zijn. Het lijkt mij dus een heel mooi aanbod dat ze jullie daar doen: jij die terug naar Caïro kunt en Ahmed terug naar België. Jullie hebben een groot risico genomen en we hoopten uit de grond van ons hart met jullie mee dat het ging lukken. Maar het is mislukt en daar moeten we ons nu noodgedwongen bij neerleggen. We mogen de hoop niet verliezen. Jullie staan er niet alleen voor.

Eens Ahmed hier terug is, kijken we wat de volgende stap is die we kunnen zetten. Zo moeten we nu opnieuw alles op alles zetten, overleggen wat er moet gebeuren en proberen om koste wat het kost een afspraak te maken met de Dienst Vreemdelingenzaken. Voor jou is de situatie natuurlijk het moeilijkst, want jij moet nu nog even volhouden en afwachten.

Maar je moet erin geloven dat we allemaal ons best doen.

Het belangrijkste is nu dat jullie weer in veiligheid zijn en dit nare voorval kunnen afsluiten zonder al te grote gevolgen. Ons hart is bij jullie.

Even later krijg ik een berichtje terug:

Dank u, meneer Rino. Blij dat u er bent, we hebben u nodig.

Laila